

**Impact
Factor
3.025**

ISSN 2349-638x

Refereed And Indexed Journal

**AAYUSHI
INTERNATIONAL
INTERDISCIPLINARY
RESEARCH JOURNAL
(AIIRJ)**

UGC Approved Monthly Journal

VOL-IV

ISSUE-IX

Sept.

2017

Address

• Vikram Nagar, Boudhi Chouk, Latur.
• Tq. Latur, Dis. Latur 413512 (MS.)
• (+91) 9922455749, (+91) 8999250451

Email

• aairjpramod@gmail.com
• aayushijournal@gmail.com

Website

• www.aairjournal.com

CHIEF EDITOR – PRAMOD PRAKASHRAO TANDALE

एचआयव्ही या रोगाचा सामाजिक परिणाम

धनजंय पाटील

संशोधक

स्वा.रा.ती.म.वि.नांदेड

प्रस्तावना:

एच.आय.व्ही. साथीच्या रोगाचा सामाजिक परिणाम प्रामुख्याने व्यक्ती, कुटूंब व समाजावर दिसून येतात. एच.आय.व्ही. चे आजारपण हे मृत्यूस कारणीभूत ठरू शकते. जर आपण लसीचे उपचार केले नाही तर असंख्य रोगी आजारस आणि मृत्यूस बळी पडतात. याचे कारण म्हणजे एच.आय.व्ही. चा जलद गतीने प्रसार हा विकसनशील देशामध्ये होत आहे. एच.आय.व्ही. आणि एड्स यामुळे पुष्कळशा देशामध्ये लोक मरण पावतात. (जॉनदल लिटल १९९३) या शतकाच्या शेवटी विकसनशील देशामध्ये सार्वजनिक आरोग्य ठेवण्यासाठी दृष्टीकोन व आव्हान स्विकाले आहे. त्याचप्रमाणे याचा बोझा हा सामाजिक कल्याण आणि संरक्षण कार्यक्रम यांच्यावर पडला आहे. या साथीच्या रोगाचा प्रसार आणि याचा प्रभाव मानसिक, सामाजिक, आर्थिक व विकासात्मक यांच्यावर दिसून येतो.

त्याचवेळी तो तसाच वैयक्तिक, कौटुंबिक, सामाजिक आणि राष्ट्रीय यावर याचा प्रभाव दिसून येतो. (गॉडविन १९९७) या साथीच्या रोगाचे पृथक्करण करण्याचे रेड यांच्या कडून आव्हान स्विकारण्यात आले. पाच संबंधाच्या सेट्स विषयी ती बोलते. स्त्री आणि पुरुष यांच्या मधील नाते संबंध वैयक्तिक आणि जमातीमध्ये जमाती आणि सरकार संसर्गजन्य आणि असंसर्गजन्य तसेच सध्याची पिढी आणि येणारी पिढी यांच्यावर अवलंबून असते. स्पष्टच सांगायचे झाले तर साथीच्या रोगाचा परिणाम सर्वात जास्त घरच्या पातळीवर होतो. ज्या देशामध्ये जलद गतीने सामाजिक बदल तसेच पारंपारिक कुटूंबे सामाजिक रचना यांच्यावर याचा भर असतो. लिंगासंबंधी भूमिका, घरगुती पद्धती यावरून त्याचा परिणाम दिसून येतो.

एड्सची लक्षणे

काही रोग्याची लक्षणे तपासणी केल्यानंतर ती दुसऱ्या रोगाची असू शकतात. ती एड्सची आहेत असे समजू नये. काही मुख्य लक्षणे १० टक्के पेक्षा वजनात कमी होणे, एक महिन्याच्या आत ५ किलो पेक्षा कमी होणे, दुसरे कुठलेही कारण नसताना जसे उपवास. काही दुसरे रोग सुद्धा भूक मारू शकतात.

२) एक महिन्यापेक्षा जास्त सतत जुलाब राहणे.

३) एक महिन्यापेक्षा जास्त ताप व घाम येणे.

४) एक महिन्यापेक्षा जास्त खोकला असणे.

५) किर्नोत्सर्गाच्या चिकित्सानंतर एच.आय.व्ही. ची लागण झालेले प्राथमिक स्वरूपात लक्षात येते. चिकित्सक चित्र दोन ते चार आठवडयानंतर प्राथमिक संसर्गजन्य हिवतापामुळे लक्षात येतो.

तीव्र स्वरूपाची वैशिष्ट्ये, पूर्ण रोगांची लक्षणे

१. ताप २) आवाळू ३) कातडीवर जखमा होणे ४) सांधेदुखी ५) स्नायूदुखी ६) डोकेदुखी ७) रोगजन्य लक्षण.

सुरुवातीच्या लक्षाची वैशिष्ट्ये

१. लसीका ग्रंथीचा दाह

२. तोंडातील त्वचेचा रोग

३. जीभ, हिरडया व तोंडातील आतील भागात सफेद पट्टे

४. रक्त घटकांची संख्या कमी होणे.

५. त्वचा रोग.

त्वचेवरील जखमा आणि बाकीची लक्षणे एच.आय.व्ही. शी संबंधित असतात. वरीलपैकी दोन मुख्य सामान्य लक्षणाचे निदान करण्याची गरज असते. संपूर्णपणे एड्स झालेल्या संसर्गजन्य व्यक्ती एच.आय.व्ही. शी संबंधित असतात. वरील असलेल्या लक्षणापैकी त्याचा इतिहास आणि मागील वर्तणूक याचा विचार करून वैद्यकीय सल्ला घेऊनच त्याचे निदान केले जाते. एखाद्याने विनाकारण एड्सचा पेशंट आहे म्हणून घाबरू नये. या अटी दिसल्यास त्याला एड्स फोबिया म्हणतात.

कुटूंबावरील परिणाम:

प्रत्येक व्यक्तिगत रित्या हा जन्मतो व त्याचे कुटूंबात पालन पोषण होते. संपूर्ण जीवनभर तो कुटूंबाचा घटक असतो. जेव्हा एखाद्या माणसाला एच.आय.व्ही. ची लागण बाहेरून होते तेव्हा त्यांचे जीवन धोक्यात येऊ शकते. त्यामुळे तीव्र स्वरूपाचे ताण व दबाव येतो. पत्नीला यावर टिका करण्याचा हक्क नसतो. भिती, दोष, धोका, अडचणी यांची सध्या चर्चा होते आणि म्हणून समाज यांच्याशी टक्कर देत आहे. एच.आय.व्ही. च्या विकास कार्यक्रमाबाबत न्युयॉर्क मधील UNDP (UNDP - १९९४) यात खरे तर प्रत्येकजण कुटूंबाचा घटक असून त्याचे व्यक्तिमत्व, भावना आणि त्याची जडण घडण कुटूंबातच होते. जेथे लिंग अपेक्षा आणि भावनिक आकर्षण निर्माण होते. या सर्व गोष्टींचा परिणाम व्यक्तीच्या पुढील जीवनावर दिसून येतो. त्या व्यक्तीची कुटूंबात, कुटूंबाबद्दल उत्पन्नाची काळजी त्याला आधार आणि भावना जपण्याचे काम करते. काही कुटूंबाच्या मनावर साथीच्या रोगांनी मरण पावलेल्या व्यक्तीचा गंभीर परिणाम दिसून येतो. काही कुटूंब अशा साथीच्या रोगाने एखादा वयस्क माणूस मेला तर त्या धक्यातून बाहेर पडत नाही. खास करून अपरिचित कुटूंबे आजोबांच्या छायेखाली नातवंडे जगत असतात. वयस्क व्यक्ती कुटूंबाचा प्रमुख असतो. या कुटूंबातील व्यक्तींनी एकत्रित राहणे, आधार देणे, एकमेकांविषयी काळजी घेणे ही भावना निर्माण झालेली असते. कुटूंबाच्या व्यक्तींना मुलांसाठी कष्ट करून त्याच्या भविष्याच्या सामाजिक भूमिका व सामाजिक संस्थांची निर्मिती करणे यामुळे भावी पिढीतील मुलांमध्ये सामाजिक करार व कौटुंबिक जबाबदारी याची भावना निर्माण होते.

अशाच प्रकारचे मुद्दे साथीच्या रोगाबद्दल जमातीमध्ये आणि समाजामध्ये उपस्थित झाले आहे. (गॉडविन १९९७) संसर्गजन्य रोगाच्या प्रसाराचा धोका या बद्दल समाजामध्ये चर्चा घडवून आणली जाते. खरे तर एच.आय.व्ही. आर्थिक आणि सामाजिक फारच महागडे आहे. (डेस्क ओहेन १९९९) साथीच्या रोगाची लागण कोणत्याही देशात होऊ शकते. ती फक्त आर्थिक विकासाचा दर यांच्यावर अवलंबून नाही. परंतु सामाजिक सुधारणा ज्यात राहणीमानाचा दर्जा त्यावर अवलंबून असते. रोग्याच्या आजारावर झालेला खर्च आणि रोगी दगावल्यानंतर कुटूंबातील घटकांवर खर्चाचा मोठा बोझा आणि उत्पन्नात घट होते. तसेच घरगुती जबाबदारी वाढते. एच.आय.व्ही. आणि एड्स मुळे कुटूंबावर मानसिक आणि आर्थिक प्रचंड बोझा पडतो.

एचआयव्ही साथीच्या रोगाचे परिणाम

एच.आय.व्ही. आणि एड्सची सर्व समाजातील स्थराला लागण होते. (राममुर्ती- २०००) या रोगाची लागण प्रथमतः यौवनातील लोकांना लागू होते. जे की मुलांच्या भविष्याबद्दल जबाबदार असतात. नंतर वयस्क माणसाला त्याची लागण होते. या दुःखाचे ओझे प्रचंड प्रमाणावर आई, वडील, मुले आणि मित्र यांच्या जाण्याने होते. कुटूंबातील माणसे विखुरली जातात. वयस्क माणसे, मुले, घरहिन होतात. या कारणाने कुटूंबाच्या आर्थिक समस्येवर मोठा परिणाम होतो.

एच.आय.व्ही. च्या लागणाची लक्षणे अनेक आहेत. जरी ही वेगवेगळ्या संस्कृतीत लागण असली तरी याचा समाजावर परिणाम होतो. एच.आय.व्ही.च्या संक्रमणाबाबत चुकीची माहिती पूर्वग्रह दुशित असणारे मत तसेच लैंगिक आणि मादक द्रव्याचा वापर हे एच.आय.व्ही. च्या संक्रमणास कारणीभूत ठरतात. व्यक्तीची वाईट वर्तणूक ही वैयक्तिक एच.आय.व्ही. आणि एड्स लागण झालेल्या लोकांना कारणीभूत ठरते. अपु्या ज्ञानामुळे एच.आय.व्ही. ची लागण झाल्याबद्दल नकारात्मक कल दिसून येतो. आणि रोगाची चुकीची माहिती याबद्दल समाजात भिती निर्माण होते. एच.आय.व्ही. आणि एड्स च्या लागण संदर्भाची माहिती व अभ्यास सध्या चालू आहे. (राममुर्ती- २०००) मुख्यत्वे स्वयंपाकगृह, सौंदर्य प्रसाधनगृह, स्नानगृह यापासून संक्रमण होण्याची भिती लोकांमध्ये असते. सामाजिक संबंధामधून समाजामध्ये एच.आय.व्ही. होण्याची भिती निर्माण होते. हे लोक एच.आय.व्ही. लागण झ

ताल्यामुळे एच.आय.व्ही. लागण झालेल्या लोकांपासून दूर राहतात, त्यांना हाताळण्याचा प्रयत्न करतात. त्यामुळे रोगग्रस्त व्यक्ती एकाकी पडते. (हेरेक अँड कॅपिटलनेअर)

सामाजिक परिणाम:

एच.आय.व्ही. लागण झालेल्या लोकांवर सामाजिक दडपण येते. रोगग्रस्त व्यक्ती एकाकी पडून तिच्या बदल संशयित परिस्थिती निर्माण होते. त्यामुळे अनेक मानसिक समस्या निर्माण होतात. जसे उदासिनता व थकवा जाणवतो. (बीअर १९९४) अशा लोकांच्या सर्वेक्षणमध्ये असे दिसून आले की, या लोकांना मानसिक व सामाजिक दडपण आलेले दिसून आले. याचे निदान केले असता त्वचेवर जखमा, दडपण, निरसपणा दिसून आला. (क्रान्डल व क्लेमन - २०००) (चॉगर्डार्टर्ड १९९९) यांनी माहिती दिली की, काही रोग्यांमध्ये लक्षणे दिसून आली नाहीत. एड्सची लक्षणे असलेली व्यक्ती किंवा रोगी यांच्यामध्ये मानसिक बिघाड झालेला दिसून येतो. जसे आधाराची कमतरता, एकाकी असण्याची भावना, जीवनाविषयी भिती या गोष्टी आढळून येतात. अशा रोगग्रस्त व्यक्तींना सामाजिक आधार देणे फार महत्वाचे असते. या रोगग्रस्त लोकांच्या बाबतीत मानसिक यातना आढळून येतात. जसे काम न करणे, एकाकी राहणे, सामाजिक कार्य न करणे अशा गोष्टी दिसून येतात.

एच.आय.व्ही. संबंधित असणारी लक्षणे व त्याचा दर्जा हा निश्चित केला पाहिजे अशा व्यक्तींना कुटूंब घटकाकडून नकार, मित्र व सहकारी यांच्याकडून त्याग या बाबतीत केल्या जातात. समाजातील वेगवेगळे घटक, वेगवेगळे काम करण्याची पद्धत यामुळे एक सामाजिक वेगळा गट तयार होतो. व्यक्तिगत आणि इतरांकडून लागण झालेल्या व्यक्तिबद्दल भिती आणि पूर्वग्रह दुषित समज केला जातो. एच.आय.व्ही. च्या अभ्यासावरून असे दिसून आले की, ११टक्के लोक घर सोडून निघून जातात. (क्रिस्टल आणि जॉक्सर) बेफिकीरी किंवा घरातील लोकांची वर्तणूक आरोग्याबद्दल निष्काळजी व रोजगार नसणे या गोष्टी जबाबदार असतात. कुटूंबातील घटक व एच.आय.व्ही. ची काळजी घेणारे लोक हे पन जबाबदार असतात.

आरोग्याच्या संबंधात तपासणी केली असता असे दिसून आले की, मनातील भिती व त्यांची लक्षणे यामुळे एच.आय.व्ही. ची चाचणी टाळली जाते व कोणतेही वैद्यकीय उपचार केले जात नाही. नंतर वैद्यकीय व मानसिक उपचार होत नाहीत. एच.आय.व्ही. बाधित रुग्ण वैद्यकीय उपचार घेण्यास नाखूश असतात. एड्सच्या संबंधाने वैद्यकीय लोक व परिचारिका हे अशा रोग्याची ८७ टक्के काळजी घेतात. जे की दुसऱ्या रोग्यांना घेत नाहीत. (वॅलाक १९९९) एच.आय.व्ही. ग्रस्त लोकांची काळजी घेणारे लोक हे वेगवेगळ्या प्रकारचे घटक असतात. जसे लागण झालेल्या लोकांबद्दल भिती निर्माण करणे, काळजी करणे तसेच संसर्गजन्य सुई किंवा इतर उपकरणे याचा वापर करणे. एका अभ्यासातून असे दिसून आले की, ६० टक्के वैद्यकीय लोक एच.आय.व्ही. च्या लागणीस कारणीभूत ठरतात. चूकीचा अंदाज किंवा समज तसेच वैद्यकीय पद्धतीबद्दल भिती असल्यामुळे या रोगाचे संक्रमण होते. एच.आय.व्ही. आणि एड्स लागण झालेल्या लोकांबद्दल मानसिक व सामाजिक प्राधान्याने आधार देणे व सार्वजनिक आरोग्य सांभाळणे ही जबाबदारी येते. (जॉनडॅन इटअन्ड- १९९७) एच.आय.व्ही. आणि एड्सच्या लोकांना मानसिक आधार व समाजातील त्यांचं स्थान तसेच सामाजिक एकात्मता टिकवणे व्यक्तिगत आरोग्य व सार्वजनिक आरोग्य आणि सामाजिक रस हे टिकविणे आवश्यक आहे.

संदर्भग्रंथ सूची :

१. Source- Orgnation of HIV/ AIDS Conciling WHO- १९९४
२. Social welfare Administration Organization & Working Vol-I, II.S.L. Goel, R.K. Jain New Dehli Deep & Deep publication, १९८८
३. सामाजिक विकासाचे प्रश्न आणि धोरण -- शरदचंद्र गोखले, विहनस प्रकाशन, पुणे, १९८९
४. NACO, Report-२०००-११